

THE GLOBE PROGRAM
CONNECTING THE NEXT GENERATION OF SCIENTISTS

פנולוגיה בצמחים

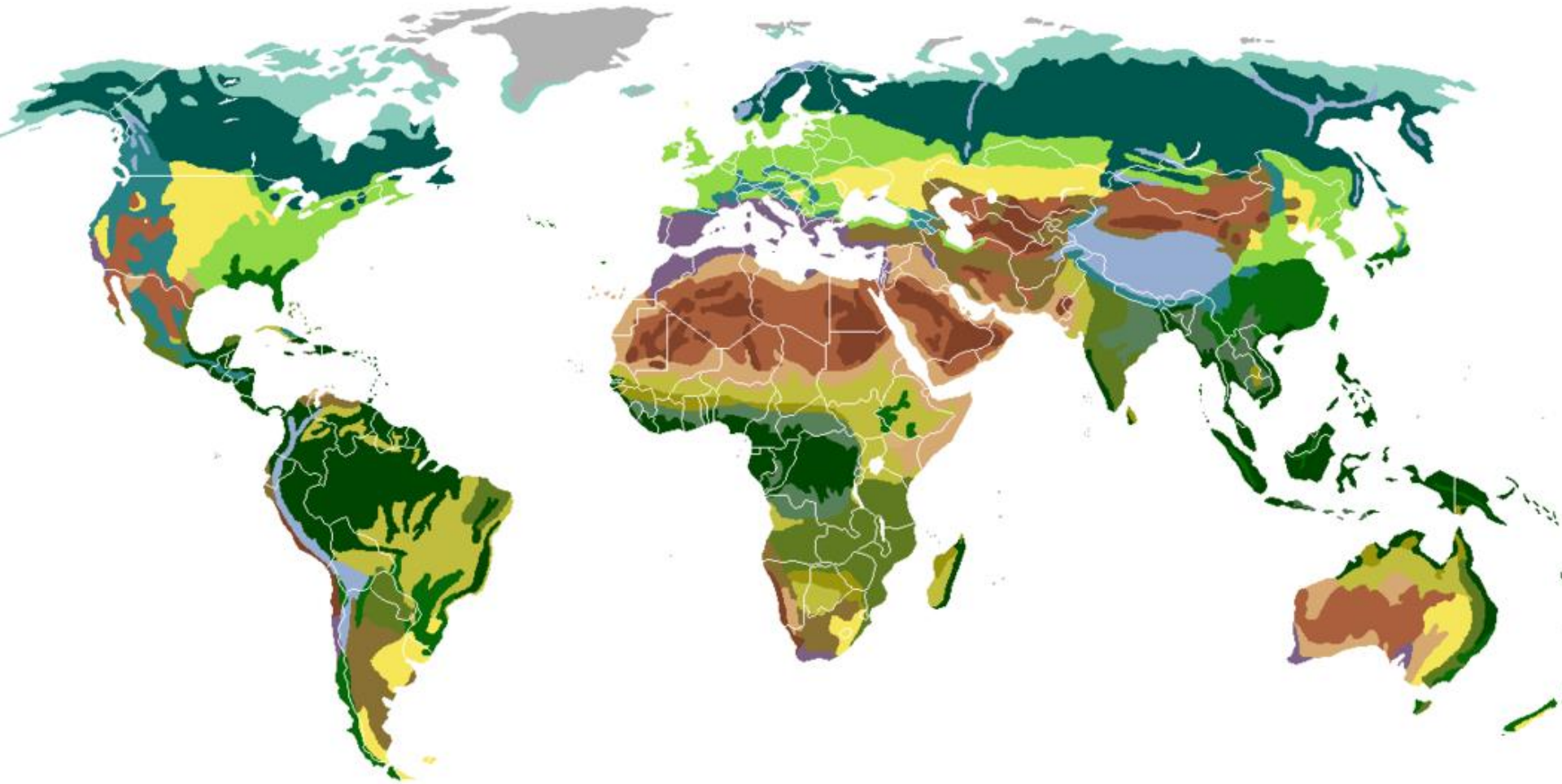
מהי פנולוגיה

- פנולוגיה היא תגובת הצמחים ובעלי החיים לשינויים עונתיים ואקלימיים .
- מוצא המילה מיוונית: phainō להראות, להוציא לאור, ונטבעה במחצית המאה ה 19 ע"י הבוטנאי צ'ארלס מורן מבלגיה.
- השינויים לאורך השנה מורגשים ככל שמתרחקים מקו המשווה, שם מזג האויר דומה כל השנה.
- שינויים אלה משפיעים על כלל היצורים החיים. כלל היצורים החיים נקרא ביוספירה.
- הביוספירה מתחלקת לאזורים נרחבים, המתאפיינים בתכונות עיקריות דומות . אזורים אלה נקראים ביומות .

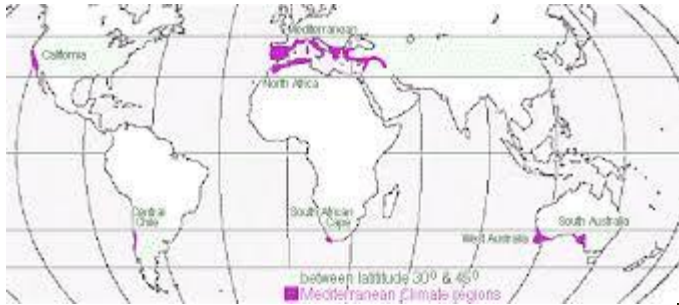
THE GLOBE PROGRAM
CONNECTING THE NEXT GENERATION OF SCIENTISTS

מפת הביומות המרכיבות את הביוספירה

יער גש	ערבה ממוזגת	רחב עלים ממוזג	טייגה	טונדרה	מדבר קרח	ביומות יבשתיות בחלוקה לפי צמחייה
סאווננה	סאווננת עשב	סמי-מדבר	ערבה יבשה	שיחים יבשים	מדבר	יער מונסון
			יערות הרים	טונדרה אלפינית	יער גשם טרופי	יער יבש סובטרופי
						ים-תיכוני
						סובטרופי

אזור ים תיכוני

מאפינים: קיץ ארוך, חם
ויבש

חורף גשום וקריר
קרינת שמש חזקה

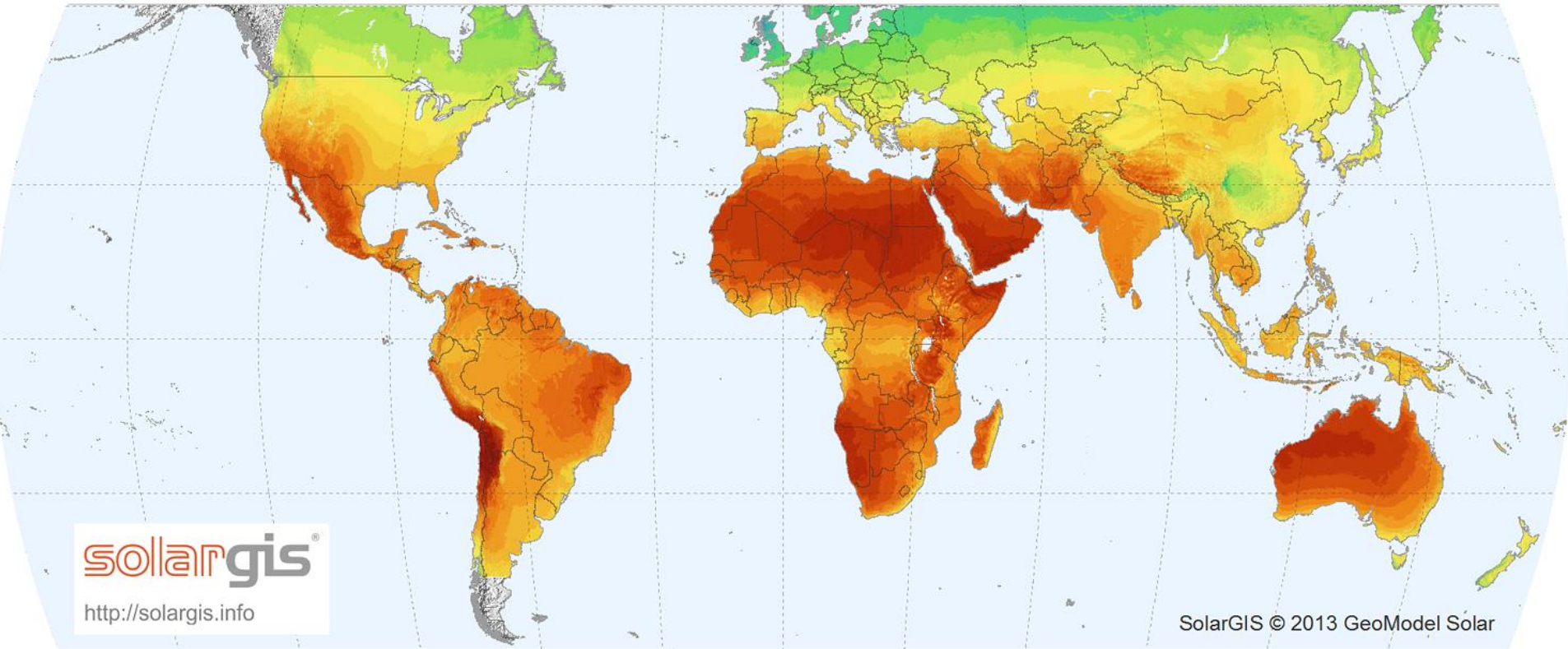

הקרינה בארץ

קרינת השמש בישראל חזקה מהקרינה בקו המשווה!

WORLD MAP OF GLOBAL HORIZONTAL IRRADIATION

GeoModel
SOLAR

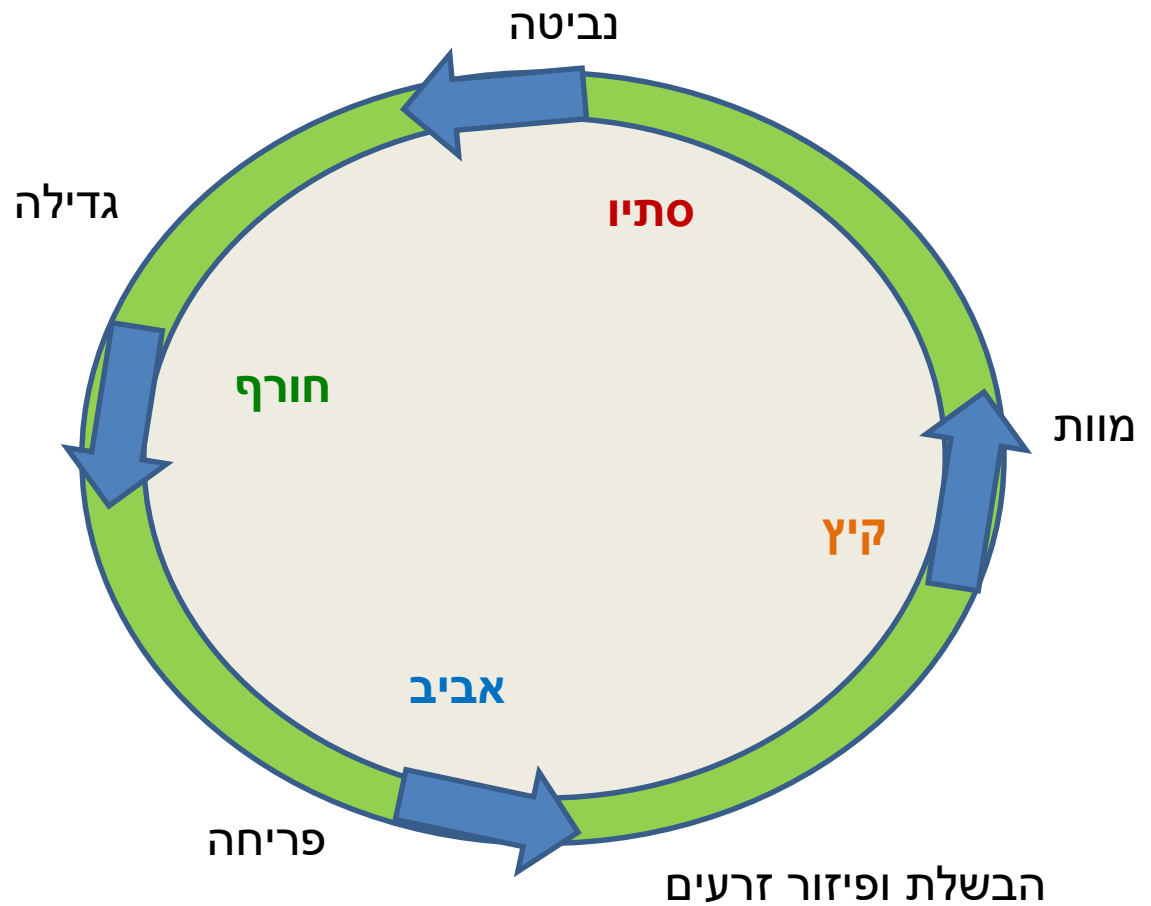
Long-term average of: Annual sum < 700 900 1100 1300 1500 1700 1900 2100 2300 2500 2700 >

חד שנתיים

מעגל החיים של חד-שנתיים

נביטה

נביטה נקבעת ע"י מספר גורמים

- נוכחות מים
- נוכחות (העדר) מעכבי נביטה
- נוכחות חמצן
- השפעת אור (פיטוכרום פעיל)
- טמפרטורה
- יציאה מתרדמה (גורמים פנימיים)

פריחה

צמחי יום ארוך ויום קצר לחקר שיתופי בתכנית גלוב .

- אורך היום קובע את מעבר קודקוד הצמיחה הוגטטיבי לקודקוד פריחה
- הפרח הוא למעשה ענף מקוצר, כשכל דור (עלי גביע, עלי כותרת, אבקנים, עלי) הוא שינוי מורפולוגי של עלי הצמח מודד למעשה **את תקופת החושך**, בה פיטווכרום הופך מלא-פעיל לפעיל. פיטווכרום משפעל מערכת הורמונלית הגורמת לפריחה
- צמחי יום קצר הם צמחים הפורחים מתחת לשעות אור מירביות (סתיו מאוחר, חורף, אביב מאוחר)
- צמחי יום ארוך הם צמחים הפורחים בחשיפה לשעות אור מעל מינימום מסוים
- כל צמח מאוד מדויק באורך שעות האור (או החושך) להם הוא זקוק לפריחה

חרצית: יום קצר

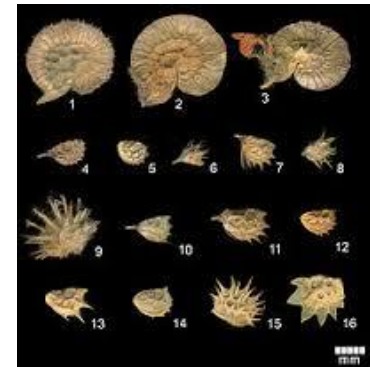
חרדל לבן: יום קצר

תפוח אדמה: יום ארוך

חד-שנתיים: הבשלת פירות ופיזור זרעים

- לקראת הקיץ החד-שנתיים משלימים את ייצור הפירות והזרעים
- באופן גורף הפירות הינם יבשים
- הפירות והזרעים כוללים אמצעי הפצה שונים (קוצים, זיזים, מצנחי שערות)
- לפעמים כל הצמח משמש כאמצעי הפצה (עכובית הגלגל)
- הזרעים נובטים רק לקראת החורף, עם גשמים ראשונים, בהתאם לתכונות כל צמח

התמודדות באקלים ים תיכוני שיחים

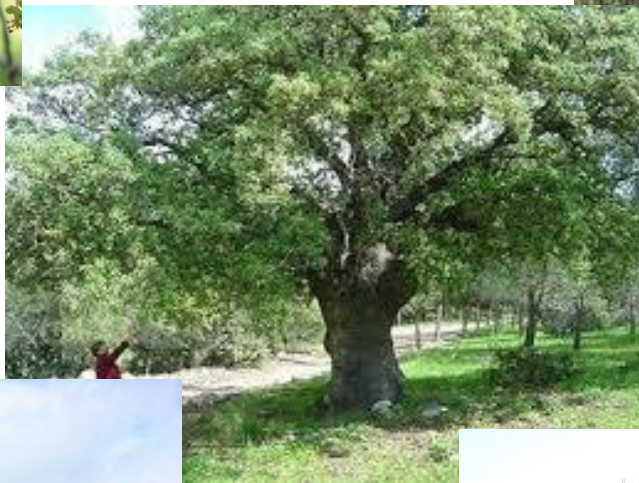
- לשיחים מערכת שרשים קרובה יחסית לפני הקרקע. לכן הם חשופים להתיבשות וחיבים להפחית אבדן מים מהנוף:
- א. החלפת עלי חורף גדולים בעלי קיץ קטנים וקשים (לוטם מרוני ושעיר)
- ב. השרת עלים בקיץ (קידה שעירה)

עצים באקלים ים תיכוני

- פריחה לרוב באביב (אלון תבור, כליל החורש)
- לבלוב אביבי גם בנשירים וגם בירוקי עד. לעיתים הלבולב אדמדם (אלת המסטיק)
- העלים נעשים קשים וגלדניים
- בנשירים, צבעי שלכת בעיקר באזור ההר (עוזרר) אך גם במישור החוף (רימון)

אלון תבור

כליל החורש

איזדרכת

איך נבחר צמח למעקב

- מחוץ לאזור בנוי
- ללא הצללת בנינים
- צמח מקומי
- ללא השקיה ודישון
- צמח עם תופעות פנולוגיות ברורות

ההתחממות הגלובלית

- עקב ההתחממות, צמחים רבים מקדימים את עונת הפריחה, ודוחים את השרת העלים
- צמחים שונים מגיבים בצורה שונה בהתאם לרקע הגנטי שלהם
- עקב כך עלול להווצר חוסר התאמה בין צמחים למאביקים שלהם וכך בטווח הארוך לפגוע בהמשך קיומם
- באזורים הרריים הודגם שעצים "נעים" במעלה המדרון, בהתאם לטמפרטורה המתאימה להם
- עצים שונים נעים בקצב שונה, עקב יכולת הסתגלות שונה. העצים שנעים לאט יותר מקצב השתנות הטמפרטורה צפויים להכחד
- צמחים פולשים הם בעלי יכולת הסתגלות רבה יותר לשינויים ועקב כך מהווים סיכון גבוה לצמחיה מקומית במיוחד בתקופה של שינוי
- **עקב סיבות אלה ונוספות יש חשיבות רבה בחקר הפנולוגיה בהקשר שינויי האקלים במסגרת תכנית גלוב הבינלאומית .**